

Ved Adam Smiths Grav.

Af Arthur v. Studnitz.*)

Paa Vejen fra Edinburgh til Dundee ligger ved en lille Bugt den lille Havneplads Kirkcaldy. Her fødtes den 5te Juni 1723 en af det forrige Aarhundredes betydeligste Mænd, Adam Smith.

Buckle har i sin Civilisationshistorie sat Adam Smith dette Mindesmærke: «Adam Smiths store Værk »Wealth of Nations» er sandsynligvis den betydeligste Bog, der nogensinde er bleven skreven, hvadenten man betragter den Mængde ny Tanker, den indeholder, eller dens praktiske Indflydelse.»**) Lignende Mindesmærker findes ganske vist i ethvert Værk, der beskæftiger sig med den nyeste Videnskabs, Nationaløkonomiens, Historie; og de findes — stiltiende — i mange af de økonomiske Love, der ere blevene givne i vort Aarhundrede. Men er det ikke forbavsende, at et ydre Tegn, et betydeligere Mindesmærke i Sten eller Malm endnu ikke er bleven helliget

*) Overs., med nogle Forkortelser, efter en Artikel i »Die Gegenwart» Nr. 9, 1876.

**) Jfr. Afhandlingen »Adam Smiths System» efter Buckle i Nationaløkonomisk Tidsskrift Bd. V., S. 352 fg.

Ved Adam Smiths Grav.

Af Arthur v. Studnitz.*)

Paa Vejen fra Edinburgh til Dundee ligger ved en lille Bugt den lille Havneplads Kirkcaldy. Her fødtes den 5te Juni 1723 en af det forrige Aarhundredes betydeligste Mænd, Adam Smith.

Buckle har i sin Civilisationshistorie sat Adam Smith dette Mindesmærke: «Adam Smiths store Værk »Wealth of Nations» er sandsynligvis den betydeligste Bog, der nogensinde er bleven skreven, hvadenten man betragter den Mængde ny Tanker, den indeholder, eller dens praktiske Indflydelse.»**) Lignende Mindesmærker findes ganske vist i ethvert Værk, der beskæftiger sig med den nyeste Videnskabs, Nationaløkonomiens, Historie; og de findes — stiltiende — i mange af de økonomiske Love, der ere blevene givne i vort Aarhundrede. Men er det ikke forbavsende, at et ydre Tegn, et betydeligere Mindesmærke i Sten eller Malm endnu ikke er bleven helliget

*) Overs., med nogle Forkortelser, efter en Artikel i »Die Gegenwart» Nr. 9, 1876.

**) Jfr. Afhandlingen »Adam Smiths System» efter Buckle i Nationaløkonomisk Tidsskrift Bd. V., S. 352 fg.

den store Skotte enten i Skotland eller i England eller overhovedet i det civiliserede Evropa?*)

Paa den smukke George Square i Glasgow — ved hvis Universitet Adam Smith udfoldede en saa rig Virksomhed, — staar i Centrum ved Siden af andre Statuer Walter Scotts høje Billedstøtte; paa Pladsens sydvestlige Hjørne er der oprejst et Mindesmærke for Dampmaskinens Opfinder; det nordvestlige Hjørne er prydet med et Mindesmærke af Robert Peel, den Mand, der ganske særlig var kaldet til at gennemføre sin Lærer Adam Smiths Tanker; og paa det sydøstlige Hjørne er der rejst et Mindesmærke for Møntmesteren Graham, en udenfor Skotland forholdsvis lidet bekjendt Mand. Men Pladsens nordøstlige Hjørne staar tomt; det er ikke prydet med Billedet af den Mand, der skaffede sin Samtidige James Watts store Opfindelse dens væsenligste Betydning! Thi hvad vilde Dampmaskinen nytte os, hvis vi endnu befandt os i de Lænker, der hindrede dens Benyttelse!

Vi vende os til Hovedstaden! I Edinburgh, i det moderne Athen, i Mindesmærkernes By, hvor Fortjenesten ellers plejede at finde sin Belønning, i den By, hvor Adam Smith lærte, virkede, levede og døde, — i Edinburgh maa det skotske Folk da have sat sin store Søn et synligt Mindesmærke!

Hvor ofte jeg end har gennemkrydset Edinburgh i alle Retninger, hvor mange Navne her end ere forevigede i Sten eller Metal, — intetsteds har jeg kunnet opdage noget Mindesmærke for Adam Smith, hverken i Princes

*) Der skal paa Raadhuset (Town Hall) i Kirkcaldy findes en lille Marmorbuste af Ad. Smith. Hverken Turister eller Rejsehaandbøger vide imidlertid noget herom. Muligvis findes der ogsaa en Buste paa det ny Universitet i Glasgow.

Gardens, der smykkes af det gothiske Walter-Scott-Monument, eller paa Calton Hill, hvor der er oprejst Mindesmærker for Burns, for Dugald Stewart — Adam Smiths Biograf —, for Nelson, for Playfair, og det prægtige Nationalmonument efter Parthenons Mønster til Ære for de ved Waterloo Faldne! Selv her, hvor man indaander Frihandelens Luft, har man glemt Frihandelens Fader.

Jeg gaar til Universitet. Her findes en betydelig Samling Marmorbuster af Universitetets «berømteste» Lærere. Blandt disse «berømte» Mænd savnes — Adam Smith!

Jeg forlader Universitetet, og søger at finde et Billede af Adam Smiths Grav hos flere af de bedst forsynede Kunsthandlere. Ingen er istand til at vise mig et saadant; Ingen synes at kjende Adam Smith: «Vi har Masser af Smith'er i Edinburgh», svarer en Billedhandler mig.

Jeg giver mig til at opsøge Adam Smiths Grav. Den ligger i Canongate Churchyard ved Siden af Kirken i High Street. Her i High Street boede fordem Aristokratiet; her ligger Hertugen af Gordons tidligere Residens; her findes Milton House og Moray House, Oliver Cromwells midlertidige Bolig, det Hus, hvor Karl den Førstes Henrettelse besluttedes; tæt herved boede Lord Monbeddo og den skønne Miss Burnet, endvidere Digteren Burns og Historikeren Smollett; endelig finde vi her John Knox's Bolig. Og kun faa Skridt fra den religiøse Reformators Hus støde vi paa den økonomiske Reformators Grav. Den er ikke let at finde, og nogen Vejviser er ikke her til at opdrive. Endelig fandt jeg den dog efter megen Søgen. Man maa gaa over andre Grave for at naa den. Den ligger op imod Muren af et Hus, og

til denne Mur læner der sig en omtrent ti Fod høj, kun lidet udsiret Sandsten, der bærer denne Indskrift:

Here are deposited
the remains of
ADAM SMITH
author of the
Theory of moral
sentiments and
Wealth of Nations.

He was born 5th June 1723,
and he died 17th July 1790.

Adam Smith — denne Toldvæsenets farligste Fjende ligger begravet ved Siden af en Toldembedsmand. Han var Søn af en Toldembedsmand, og selv maatte han de sidste tolv Aar af sit Liv beklæde et Toldembede. At hans Aand har følt sig trykket af hans Embedspligter, er utvivlsomt, og i sine sidste tolv Aar, som han tilbragte i Edinburgh, har han ikke offentliggjort noget nyt Værk, uagtet han havde samlet rigt Materiale til ny Arbejder. Han lod dem imidlertid brænde op, og det var en Lykke, at hans Anmærkninger til «Theory of moral sentiments» allerede før hans Død vare komne under Pressen.

Saaledes førte Smith et stille tilbagetrukket Liv i Edinburgh, sysselsat med sine Embedsforretninger, men tabt for Verden og Fremskridtet. Hans Indtægter tillod ham at samle et lille Bibliothek, der efter hans Død splittedes ad mellem hans Paarørende. Hans Kusine, Miss Douglas, styrede Huset for ham. Et tarveligt, men gjæstfrit Bord samlede hver Uge nogle faa Venner. Adam Smith har kun én Gang elsket, en smuk, aandrigh Pige; da det ikke blev ham muligt at ægte hende, foretrak han at dele sit Hjerte mellem sine Venner og sin Videnskab.

Her hviler han, Menneskehedens sandeste Velgjører! Hans Grav er ganske forsømt; Glasskaar og Østersskaller ligge kastede rundt omkring paa den. Ingen kjærlig Haand freder om den.

Saaledes ærer man i Skotland den største Skotte!

Det bør dog bemærkes, at heller ikke England har taget sig af hans Minde. Hverken i London eller i nogen anden engelsk By har jeg bemærket noget Mindesmærke af Adam Smith. Og dog er der Ingen, hvem Englands rige Fabrikdistrikter skylder mere end netop ham. Hovedstaden har blandt sine mange Mindesmærker med Rette indrømmet Richard Cobden, Smiths Discipel, en Plads. Læreren har man glemt! Blandt de Hundreder af Mindesmærker, der findes i St. Pauls-Kirken og Westminster-Abbediet, hvor Cobden har faaet endnu et Mindesmærke, — er der ikke én Sten, ikke én Mindetavle at se, der helliger blot saameget som et eneste Ord til den dristige Frihandelsmand, paa hvis Lære Verdens største Handelsfolk har baseret sin Handelspolitik.

Og da man ifjor den 17de Juli i Greenwich fejrede Cobden-Club-Festen, den store kosmopolitiske Frihandelsfest, ved Bredden af den Strøm, der mere end nogen anden har nydt Frihandelens Goder, — da glemte man at mindes, at Festdagen netop faldt paa den Mands Dødsdag, der grundlagde Frihandelen.

Naar man i Skotland og England saaledes forsømmer den store Frihandelsmands Minde, skulde det da gaa bedre i Udlandet? Maaske tilkommer det dog ikke Udlandet at oprejse det Monument, der endnu hviler i Marmorgruberne.

Det er smukt, naar et stort Folk viser store Mænd sin Taknemmelighed i Monumenter af Sten eller Bronze;

smukkere og nyttigere er det dog, naar de Midler, der udfordres hertil, anvendes paa Maader, der ikke blot lægge Taknemmeligheden for Dagen, men som tillige bære Frugt. Er man enig om, at det er paa Tide at gjøre Noget for den store Mands Minde, saa vil man maaske ogsaa billige et Forslag om at samle Midler til et Mindesmærke, der vil være nyttigere end et Monument i Sten eller Bronze.

I Aar er det netop hundrede Aar siden «Wealth of Nations» udkom. Denne Kjendsgjerning bør ikke hengaa ubemærket. Maaske er der ikke nogen smukkere og nyttigere Maade at fejre hin Begivenhed paa end at oprette en Stiftelse til Fremme af og Støtte for den Videnskab, af hvilken Folkenes Velfærd i saa høj Grad er afhængig. Man kunde stifte et Legat, hvis Renter skulde anvendes til Belønninger for Besvarelsen af aarligt udstedte Prisopgaver og til Rejseunderstøttelser. For Ingen vil Rejsestipendier kunne virke gavnligere end for Nationaløkonomen. Den socialøkonomiske Videnskab maa ikke blot dyrkes i Studerekammeret. Den, der haaber at udrette noget Alvorligt for denne den yngste, men tillige i Livet mest indgribende Videnskab, — han maa ud i Verden; han maa lære at kjende den gamle og den ny Verdens Folk; han maa søge at se ind i tusinde forskjelligartede Forhold; han maa vide at finde sig til Rette i den rige Børsjobbers Palads og i den fattige Daglejers Hytte; han maa være Vidne til Verdensstadens brusende Liv saavel som til Landsbyens Ensformighed; han maa have set Dampmaskinen arbejde og set Virksomheden i Bjergværksgruberne; han maa studere saavel Kjøbmandsverdenens som de højeste Samfundsklassers Skikke; han maa end ikke vige tilbage for at kaste et Blik ind i Lon-

dons Tyvehuller; han maa lære Livet at kjende under alle dets Former. Opret til Minde om Adam Smith en betydelig Stiftelse, der ved Udstedelsen af Prisopgaver, ved Rejseunderstøttelser eller paa anden Maade kan virke for den Videnskab, hvis første Hovedværk var: «Wealth of Nations»! Dog ogsaa her gjælder det: Formen er det Uvæsenlige; Aanden er det Væsenlige!
